

redactie:

J.H. van der Laan

A.F.J. Klijn

E. Noort

WOORD IN BEWEGING

4

exegetisch-homiletische commentaren
ADVENT TOT EPIFANIE II

UITGEVERSMAATSCHAPPIJ J.H. KOK, KAMPEN

Inhoud

Woord vooraf 7

Advent tot Epifanie - A jaar

Eerste Advent	Matteüs 24 : 37-44	K. Blei	11
Tweede Advent	Matteüs 3 : 1-12	G.G. Schepperle	23
Derde Advent	Matteüs 11 : 2-11	H.J. Velkamp	28
Vierde Advent	Matteüs 1 : 18-24	J. Bosman	36
Kerstdiensten			48
Zondag na Kerst	Matteüs 2 : 13-23	R. van der Woude	49
1 januari/Epifanie			60

Advent tot Epifanie - klassiek 61

Advent tot Epifanie - epistelen (klassiek)

Eerste Advent	Romeinen 13 : 11-14	G.L. Born	68
Tweede Advent	Romeinen 15 : 4-13	L.G. Wagenaar	79
Derde Advent	Filippenzen 4 : 4-7	C. Kruijswijk Jansen	88
Vierde Advent	1 Korintiërs 4 : 1-5	B. Metselaar	96
Kerstnacht	Titus 2 : 11-15	J. Ridderbos Niczn.	107
Kerstdageraad	Titus 3 : 4-7	K. Sluiter	118
Kerstdag	Hebreeën 1 : 1-12	S.W. Bijl	128
Zondag na Kerst	Galaten 4 : 1-7	S. van der Zee	134
1 januari			144
Zondag na nieuwjaar	Handelingen 4 : 8-12	A. Terlouw	145
Epifanie	Jesaja 60 : 1-6	K. Spronk	154

Advent en jaarwisseling - Oude Testament

Eerste Advent	Jesaja 5 : 1-8	N.L.M. Vlaming	164
Tweede Advent	Jesaja 40 : 1-11	J.M. Brinkman	174
Derde Advent	Jesaja 35 : 1-10	A.J. van Nijen	184
Vierde Advent	Jesaja 62 : 1-12	C.B. Roos	191
Oudjaar	Jesaja 9 : 1-6	H. Buning	202
Nieuwjaar	Jesaja 1 : 10-18	G.W. Marchal	209

Register	219

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Woord

Woord in beweging : exegetisch-homiletische commentaren / red.: J. H. van der Laan, A. F. J. Klijn, E. Noort. - Kampen : Kok

4 Advent tot Epifanie II

Met lit. opg., reg.

ISBN 90-242-5318-7

SISO 223 UDC 22.06 UGI 553

trefw.: exegese.

© Uitgeversmaatschappij J. H. Kok - Kampen 1985

Omslagontwerp Marc de Klijn

ISBN 90 242 5318 7

UGI 553

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Jesaja 60 : 1-6

K. SPRONK

Epifanie

Gebruikte literatuur:

- G. Bauer, in: Göttinger Predigtmeditationen 71, 1982-83, 77-87.
 P. E. Bonnard, Le second Isaïe. Son disciple et leur éditeur Isaïe 40-66, Études Bibliques, Paris 1972.
 S. Gerssen, in: Postille 13, 1961-62, 's-Gravenhage, 28-31.
 P. Grelot, Un parallèle babylonien d'Isaïe lx et du Psaume lxxii, in: Vetus Testamentum 7, 1957, 319-321.
 K. Jutzler, in: Neue Calwer Predigthilfen 5A, Stuttgart 1982, 104-111.
 G. von Rad, Die Stadt auf dem Berge, in: Ev. Th. 8, 1948-49, 439-447 (herdrukt in G. von Rad, Gesammelte Studien zum Alten Testament, ThB 8, München 1971, 214-224).
 R. Smend, in: Göttinger Predigtmeditationen 28, 1973-74, 80-86.
 C. Westermann, Das Buch Jesaja. Kapitel 40-66, ATD, Göttingen 1976.
 E.J. Young, The Book of Isaiah. Vol. III, NICOT, Grand Rapids 1972.

I. DE KLANK VAN DE TEKST

Wanneer deze perikoop zonder enige inleiding in de kerkdienst wordt voorgelezen, bestaat er een grote kans dat zij de kerkgangers geheel voorbijgaat. Het is niet waarschijnlijk dat men op het eerste gehoor zinnen als 'Volken zullen opgaan naar uw licht en koningen naar uw stralende opgang' (vs 3) en 'goud en wierook zullen zij aanbrengen' (vs 6) zal associëren met de geschiedenis van de Wijzen uit het Oosten. Een dergelijke verrassende verbinding, op grond waarvan deze ot-ische tekst op dit moment van het kerkelijk jaar wordt gelezen, wordt door de onbekende woorden in de context te veel belemmerd. Het is zeker raadzaam enkele opmerkingen vooraf te maken. Al was het alleen maar om duidelijk te maken tot wie de profeet zich hier richt, nl. Jeruzalem (zie vs 14). Blijft het bij deze toelichting, dan zullen bij de meeste kerkgangers tijdens de lezing ongetwijfeld associaties met de profetie over het nieuwe Jeruzalem in het boek Openbaring worden opgeroepen. Het gevolg daarvan is tevens dat men er niet zo snel toe zal komen om in vs 3 en vs 6 verwijzingen naar de komst van de Wijzen te zien. Indien men belang hecht aan die verbinding zal men ook daarop van tevoren moeten wijzen.

De tekst kan overkomen als een blijde psalm, doch met een bittere bijmaak. Het zijn mooie woorden, die evenwel ver af lijken te staan van de

werkelijkheid van ons bestaan. Tegen deze achtergrond vallen de indrukwekkende woorden waarmee deze perikoop begint des te meer op. De aansporing 'Sta op, word verlicht' heeft haar plaats in deze spanning tussen belofte en werkelijkheid. Niet iedereen zal dit als bemoedigend ervaren.

II. DE TEKST BELUISTERD

a. tekst

Vooraf dient te worden opgemerkt dat de tekst meer recht wordt gedaan als we doorlezen tot tenminste vs 9. Vandaar dat ook vs 7-9 bij deze bespreking worden betrokken. (Zie voor de opbouw en de daarmee samenhangende afbakening van de perikoop het slot van IIc.)

Een belangrijk manco van de vertaling van het NBG – en dat geldt natuurlijk niet alleen voor deze tekst – is dat door de typografie het poëtisch karakter van de tekst verloren dreigt te gaan. Dat is ook voor de uitleg van belang. Het is immers kenmerkend voor de Hebreeuwse poëzie dat de verschillende versdelen niet zomaar na elkaar staan, maar vaak ook een duidelijke parallelle vertonen. Wie dat miskent loopt het gevaar bepaalde nuancerings over het hoofd te zien.

Gelijk al in vs 1 zien we daarvan een voorbeeld. Dit vers bestaat uit twee parallelle delen: vs 1a 'Sta op, word verlicht, want uw licht komt' en vs 1b 'de heerlijkheid des Heren gaat over u op'. Deze zinnen zijn in het Hebreeuws verbonden door het woordje *wə*. In de vertaling van het NBG is dat weergegeven met het nevenschikkende 'en'. Op grond van het onmiskenbare parallelisme is het echter duidelijk dat hier op verschillende wijze over hetzelfde gebeuren wordt gesproken. Voor een goed begrip van de tekst is het van grote betekenis dat men inziet dat het hier gaat om twee aspecten van één zaak. In zulke gevallen is het beter om het Hebreeuwse *wə* onvertaald te laten, zoals dat hier ook is gebeurd in de Leidse vertaling, de vertaling van prof. Obbink en de Willibrord vertaling.

In vs 2 is in de vertaling van het NBG het lidwoord, zoals dat in de Masoretische tekst voor 'duisternis' staat, weggelaten. Deze wijziging is verdedigbaar o.a. op grond van het feit dat in het parallelle verslid het woord 'donkerheid' eveneens onbepaald is. Voor de Masoretische tekst pleit dat men hier kan denken aan de eerder vermelde, dus bekende duisternis in Js 59 : 9.

Het is niet eenvoudig om het laatste woord van vs 4 te vertalen. Gezien het voorafgaande moet het corresponderen met het 'komen' van de zonen. *Cmn* nif. betekent echter in de eerste plaats 'verzorgen (van kinderen)'. Bedoeld is hier dus waarschijnlijk dat de dochters behoedzaam worden aangedragen.

De letterlijke vertaling van vs 5aB is 'uw hart zal trillen en verruimd worden'. Dit is in de vertaling van het NBG weergegeven met 'uw hart zal zich ontroerd verruimen'. Daarmee wordt (wijselijk) in het midden gelaten wat

dit 'trillen' (Hebreeuws *phd*) nu inhoudt. Het kan zowel trillen van vreugde zijn (vgl. Jr. 33 : 9) als sidderen van angst vanwege de verschijning van God. In het begin van vs 9 volgt de vertaling van het NBG de Masoretische tekst: 'Want op Mij zullen de kustlanden wachten'. Er is echter veel voor te zeggen om de eerste woorden *kt-lr* te wijzigen in *k^el^e* en dan als volgt te vertalen: 'De boten van de kustlanden wachten' (vgl. de Leidse vertaling, de vertaling van prof. Obbink en de Willibrord vertaling). Dat is volledig in overeenstemming met het parallelle verslid. Er zou een fout in de Masoretische tekst gesloten kunnen zijn door het ongewone gebruik van het woord *k^el^e*, waarbij men bovendien zou kunnen zijn afgeleid door de woorden van Js 51 : 5.

Het eerste deel van vs 9 zou men dan zo kunnen weergeven:

De boten van de kustlanden zullen wachten

– de schepen van Tarsis voorop –

om uw zonen van verre aan te brengen

enz.

b. literatuur

De uitleg van Js 60 levert weinig problemen op, de toepassing van deze profetie des te meer! Kenmerkend in deze is een uitspraak van Luther, die voor wat betreft de exegese met instemming wordt geciteerd door Bauer, p. 78, en Smend, p. 82: 'Es ist eine klare leichte Prophezeiung, darum darf sie nicht viel Auslegens'. Het vervolg echter, vermeld bij Bauer, roept meer weerstand op. Daar verbindt Luther deze profetie direct met het welbekende schema van Wet en Evangelie: 'Daß er aber das Evangelium nennet ein Licht, Klarheit, Glanz und Anfang des Herrn, giebet er zu verstehen einen Unterscheid unter diesem Licht des Evangelii und des Gesetzes' (in: Dr. Martin Luthers Kirchenpostille 1522, Am Tage der heiligen drei Könige, Predigt über Jes 60, 1-7).

De geleerden zijn het erover eens dat de perikoop voor deze zondag gezien moet worden als onderdeel van Js 60-62. Deze heilsprofetie wordt eenstemmig gesitueerd kort na de ballingschap, in een situatie van moeizame wederopbouw.

Men signaleert een groot aantal overeenkomsten met de profetieën in Js 40-55 (Deutero-Jesaja), welke zijn uitgesproken tijdens de ballingschap. Voor wat betreft Js 60 : 1-9 wijst men daarbij op de duidelijke overeenkomsten van vs 4 met Js 43 : 6; 49 : 12 en 22 en van vs 9 met Js 55 : 5 en voor wat betreft de oproep aan Jeruzalem als een persoon zijn er duidelijke parallellen in Js 49 : 18; 51 : 17; 52 : 1-2 en 54 : 1-4.

Blijkbaar heeft een leerling van Deutero-Jesaja diens profetieën toegepast en geherinterpreteerd in de veranderde toestand van na de ballingschap. Deze zgn. Trito-Jesaja, die in Js 60 aan het woord is, spreekt tot het volk dat tot zijn teleurstelling had ervaren, dat de hoge verwachtingen verbonden met de beëindiging van de ballingschap niet waren vervuld. Zijn taak is

het nu het vuur van de hoop brandende te houden door de vernieuwing van de verkondiging van het heil waarover zijn voorganger had geprofeteerd. De manier waarop hij dat doet is volgens Westermann, p. 284, te onderkennen aan het spreken over de terugkeer van wie nog achtergebleven zijn in den vreemde (vs 4 en 9). Deze terugkeer wordt niet meer gelijk gesteld met de verschijning van God, zoals in Js 40 : 9-11. In Js 60 is het onderdeel van het optrekken der volken naar Sion als reactie op de komst van God. Omdat de verschijning van God zo minder direct met bepaalde historische gebeurtenissen wordt verbonden, spreekt Westermann van een 'vergeestelijking' van de oude voorstelling van de epifanie.

In dit verband waarschuwt Bauer, p. 83, voor het bekende misverstand dat men het bijbelse spreken over de komst van God helemaal los ziet van de aardse werkelijkheid. Het gaat immers steeds om een inbreuk op bestaande, scheef gegroeide verhoudingen.

Behalve het duidelijke verband met Deutero-Jesaja blijkt ook de vergelijking met de direct voorafgaande hoofdstukken vruchtbaar voor de uitleg. Hieraan wordt echter minder aandacht besteed in de verschillende commentaren.

Bonnard, p. 400, merkt op dat in Js 60 de verbindingen met hst 59 niet ontbreken. De komst van het licht, waarover 60 : 1-3 spreekt, kan worden beschouwd als een reactie op de klacht in 59 : 9 'wij wachten op licht en zie, er is duisternis'. En de wens de heerlijkheid des Heren te zien (59 : 19) wordt vervuld volgens 60 : 2 'zijn heerlijkheid zal over u gezien worden'. Bauer, p. 86, wijst op het verband van de oproep 'word verlicht' in 60 : 1 met 58 : 6-8, waarin het volk gezegd wordt dat zijn licht zal doorbreken wanneer het de hongerigen voedt en de naakten bekleedt. Zo wordt duidelijk, aldus Bauer, dat de komst van het licht in Js 60 niet los staat van het concrete menselijke handelen.

In zijn in de literatuurlijst genoemde artikel vergelijkt Von Rad de wijze waarop in Js 2 : 2-4; Js 60 en Hag 2 : 6-9 gesproken wordt over het thema van de stad op de berg (zie hierover ook zijn *Theologie des Alten Testaments II*, 306-308). Hij stelt vast dat in Js 60 een middenpositie wordt ingenomen. In Js 2 staat de relatie van het verheerlijkte Jeruzalem met de volken voorop. De centrale boodschap is dat alle volken naar Jeruzalem zullen komen. In Hag 2 gaat het voornamelijk om de kostbaarheden van de volken die aangedragen zullen worden naar de tempel. Alleen in Js 60 vinden we beide elementen terug, waarbij het opvalt dat hier breed is uitgewerkt wat m.n. in Js 2 zeer geconcentreerd is weergegeven.

De verschillen in de manier waarop de profeten met de blijkbaar traditionele stof zijn omgegaan, laten zich volgens Von Rad verklaren tegen de achtergrond van de situatie waarop de drie profetieën betrekking hebben.

In Js 60 valt de nadruk op de terugkeer van de achtergeblevenen en niet op de komst van de volken en belangrijker dan de glorie van de tempel is vooral nog de herbouw van de stad (vgl. vs 14-15).

Grelot gaat nader in op het thema van de geschenken die uit alle hoeken van de wereld naar Jeruzalem gebracht zullen worden. Hij wijst op een fraaie parallel van dit gegeven in een inscriptie van een Babylonische koning. Daarin wordt tot de godin Ishtar gebeden of ze ervoor wil zorgen dat de koning al zijn vijanden zal onderwerpen en 'dat de koningen, zijn vijanden, de overvloed van de vier windstreken, de producten van het gebergte en de zee, als hun hoge tribuut tot in Eanna (de stad van de koning, KS) zullen brengen'.

De overeenkomsten met Js 60 : 5-9 (en ook met o.a. Ps 72 : 10) zijn onmiskenbaar. De gedachte is dat van overal, vanuit alle hoeken der aarde, de geschenken zullen toestromen: uit Midjan, Efa en Saba ten Zuiden, Kedar en Nebajot ten Oosten, Tarsis ten Westen en Libanon (vs 13) ten Noorden van Jeruzalem. Zelfs vanuit de diepten (van de zee, vs 5) wordt een bijdrage geleverd. Dit thema van de tekst moet daarom volgens Grelot gezien worden tegen de achtergrond van de oud-oosterse hoftaal. In Js 60 is deze toegepast op de koningsstad Sion, waarbij het religieuze element extra is benadrukt.

Westermann, p. 284, merkt op dat in Js 60 : 1-2 het oude motief van de verschijning van God een heel eigen invulling heeft gekregen. Vergelijkt men beschrijvingen als in Ri 5 : 4-5 en Ps 18 : 8-16 dan valt op dat die verschijning daar gepaard gaat met allerlei vaak letterlijk schokkende gebeurtenissen. In Js 60 daarentegen wordt zij aangeduid als een opgaan van de zon, als de dageraad die de duisternis overwint (vgl. Js 58:8, 10 en 62:1). In het Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament I, kol. 180-181 (s.v. 'wr) en II, kol. 661-662 (s.v. *zrh*) wordt nader ingegaan op dit spreken over Gods verschijning. Daarbij wijst men o.a. ook op de duidelijke parallel met Dt 33 : 2 'De Here... is in lichtglans verschenen'.

Vermeldenswaard is hier nog de opmerking van Calvijn (geciteerd bij Young, p. 445) waarin hij de profetie over de komst van het licht aldus verklaart: zoals de morgenster de dag begint op één enkele plaats van de hemel en direct daarop de zon de hele wereld verlicht, zo begint de dageraad in Juda waarna het licht de hele aarde zal bestrijken.

Over wat de profeet precies bedoelt met 'duisternis' en 'donkerheid' in vs 2 bestaat enig verschil van inzicht. Young, p. 444, spreekt over 'a symbol of ignorance, sin, sorrow, destruction, and perdition'. Westermann onthoudt zich van een dergelijke kwalificatie en merkt slechts op dat de komst van het licht over Sion de rest van de wereld in het donker zet (p. 285). Bonnard, p. 404, en Jutzler, p. 105, zien hier een verwijzing naar de eerste overwinning van de Schepper op de duisternis van de chaos (Gn 1 : 3). Er

zou hier dan dus sprake zijn van een nieuwe schepping (vgl. Js 65 : 18). Vanwege de lichtsymboliek brengt men de eerste verzen van Js 60 ook wel in verband met het Loofhuttenfeest (zie Gerssen, p. 29, en Bonnard, p. 404). Bij dit vrolijke nachtfest, zo merkt Bonnard op, was Jeruzalem werkelijk een licht in het duister vanwege de overal brandende fakkels.

Er kan geen twijfel over bestaan dat de profetie van Js 60 op vele wijzen heeft doorgewerkt in het NT. Bonnard, p. 214, noemt naast het feit dat de evangelist Matteüs bij zijn weergave van de gebeurtenissen bij de geboorte van Jezus waarschijnlijk werd geïnspireerd door dit hoofdstuk (vgl. Mt 2 : 2, 9 en 11 met Js 60 : 1-2 en 6) ook de beschrijving van het nieuwe Jeruzalem in het boek Openbaring, m.n. in 21 : 23-26. Bonnard ziet tevens een verband met het spreken over Jezus als over het licht der wereld in Joh 8 : 12, terwijl Gerssen, p. 30, in Js 60 al iets beluistert van de Johanneïsche tegenstelling tussen kerk en wereld als licht tegenover het duister (vgl. ook Joh 1 : 4-9 en 12 : 35). Naast deze voorbeelden van hoe Js 60 in het NT betrokken is op Jezus van Nazaret wijst Jutzler, p. 106, nog op een aantal teksten waarin de thematiek van licht en duister een rol speelt: Lc 2 : 30-32; Hnd 13 : 47; 1 Tes 5 : 4-6 en 1 Joh 2 : 9. Hij noemt ook Mt 5 : 14. Al eerder was daarop gewezen door Von Rad, p. 224. Volgens Von Rad is dit spreken over de gemeente als een stad op een berg, wier licht zichtbaar is over de hele wereld, een oud eschatologisch-apocalyptisch thema dat sinds de profetie van Jesaja steeds opnieuw weerklinkt.

Nu is het de vraag of men in de verkondiging moet aansluiten bij de manier waarop in het NT deze oude profetie is opgepakt. Jutzler, p. 106, is van mening dat we niet meer terug mogen gaan achter de nt-ische uitleg van Js 60. We moeten ervan uitgaan dat de profeet meer en andere dingen gezien heeft dan hij zelf, zijn tijdgenoten, maar ook wij konden en kunnen bevatten. Daarbij staat voor Jutzler voorop dat al onze verwachtingen verbonden zijn aan Jezus Christus. Z.i. moet de prediking zich concentreren op 'Gods unieke, verkiezende, liefdevolle openbaring van zichzelf'. Die openbaring is het licht, al het andere is duisternis. Het gaat erom de gemeente te betrekken bij het geheel nieuwe licht dat daarmee op ons leven valt, hoe God in Christus iets volstrekt nieuws met ons begint. Zo valt er licht op wie wij zijn en op de weg die wij hebben te gaan.

Op vergelijkbare wijze spreekt Gerssen, p. 31, over de toepassing van vs 1-3: de nieuwe wereld is met de komst van Christus aangebroken. Daarbij wil Gerssen de nadruk leggen op de belofte dat het heil tot in de verste hoeken van de wereld zal doordringen: 'De wijzen uit het oosten zijn de eerstelingen van velen, die hun schatten afgeven aan het kind in de stal'. Men hoede zich er evenwel voor al te gemakkelijk te spreken over de vervulling van de profetie in Christus en zijn kerk. Daarvoor is er nog te veel wat niet vervuld is. Jezus' levensweg en dan met name het kruis geven aan dat er

geen sprake kan zijn van een volkomen openbaring van Gods heerlijkheid (vgl. ook Smend, p. 84).

Bauer, p. 84-86, is huiverig voor een al te eenvoudige verbinding van Js 60 met de geschiedenis van de Wijzen en voor al te grote woorden over Jezus als het licht der wereld en zeker voor de idee dat dit ook voor christenen zou gelden. Daarmee kan men in ieder geval niet aankomen bij Joden. Zij zullen blijven vasthouden aan de Here God als hun licht en heil (vgl. Ps 27 : 1 en 36 : 10). Bauer is veel gelegen aan een actualisering die verband legt met concreet menselijk handelen. Daarbij gaat de door hem aangehaalde N.P. Levinson, die beweert dat het goddelijke licht doorbreekt in het menselijke willen en doen, wel wat ver. Op grond van het genoemde verband met Js 58 : 6-8 zou Bauer er eerder voor willen pleiten om de prediking in het teken te zetten van de spanning tussen belofte en vervulling, tussen Gods doen en ons antwoord, tussen Gods licht en onze verlichting waarop wij hopen, tussen zijn zwijgen en onze gebeden (p. 87).

c. *scopus*

In de periode kort na de ballingschap verkeerden de Israëlieten in Jeruzalem in een weinig hoopvolle situatie. Ondanks de fraaie beloften van herstel verbonden met de beëindiging van de ballingschap was de stad nog steeds verre van de vroegere luister en vertoefden veel Israëlieten, al of niet gedwongen, nog in den vreemde.

In deze situatie van matheid en duistere somberheid klinkt deze profetie van een leerling van de profeet die in Js 40-55 aan het woord was. Heel bewust sluit hij aan bij de bekende woorden van zijn voorganger. Hij wil laten zien dat diens troostrijke profetie niets aan kracht heeft ingeboet, ondanks de schijn van het tegendeel.

Hij spoort de Israëlieten – aangesproken als Sion – aan het er niet bij te laten zitten en te leven uit de hoop dat Israëls God wel degelijk vat heeft op het gewoel der volkeren, dat Hij Jeruzalem aan het licht zal brengen en zo tot een lichtend centrum van de wereld zal maken.

Het gaat de profeet erom dat zijn volk weer in beweging komt, of beter nog: meedoet in de beweging die God veroorzaakt. Op twee manieren is hier sprake van een beweging waarin de aangesprokenen kunnen delen (vgl. Westermann, p. 285). In de eerste plaats is er de beweging van God zelf naar Sion toe. Hij komt met zijn licht. Sion deelt daarin. Het gaat om hetzelfde licht. Maar men wordt wel gevraagd zich dan ook te laten verlichten.

De eerste beweging veroorzaakt een tweede, nl. van de kant van de volken, die toestromen naar Sion met geschenken en met de eertijds meegevoerde kinderen van Sion. Ook hier is sprake van een wisselwerking met de aangesprokenen: dit alles doet hen stralen van vreugde (vs 5). Opvallend in dit verband is het gebruik van het werkwoord *nhr*, 'stralen', omdat dit in de

vergelijkbare context van Js 2 : 2-4 (zie hierover het artikel van Von Rad) wordt gebruikt voor het 'toestromen' van de volken naar Sion. Op deze manier wordt de genoemde wisselwerking nog meer benadrukt.

Tenslotte kan nog gewezen worden op de duidelijke opbouw van Js 60. In vs 1-3 worden de verlichting van Sion en de beide daarmee verbonden bewegingen kort aangeduid. In vs 4-5 gaat het om wat de volken met zich meebrengen naar Sion, nl. haar kinderen en verder vele goederen. Dat laatste wordt in vs 6-7 verder uitgewerkt. Daarbij valt door het gebruik van het werkwoord 'bedekken' de tegenstelling op met het lot van de volken zoals dat is beschreven in vs 2: de naties zijn bedekt met duisternis, maar Sion met rijkdom. In vs 8-9 wordt in nieuwe bewoordingen herhaald wat in vs 1-3 en 4-5 is gezegd. In vs 10-12 wordt een ander onderwerp aangesneden en wel de herbouw van de stad door vreemdelingen. Van diezelfde vreemden wordt in vs 13-14 geprofeteerd dat zij Sion zullen erkennen als stad van God. In vs 15-16 wordt de heerlijkheid van Sion en de Here beschreven en in vs 17-18 de door God bewerkte rijkdom en het Godgegeven heil van de stad. Met vs 19-20 keren we terug naar het beginthema, nl. dat de Here het licht van Sion is. Volgens vs 21-22 werkt dat door in de rechtvaardigheid van haar bewoners.

III. HET KLANKBORD VAN DE TEKST

Js 60 : 1-6 is de traditionele profetenlezing op het Epifaniefeest en is daarbij steeds nauw verbonden met Mt 2 : 1-12. Gebruikelijke epistellezingen voor deze dag zijn Ef 3 : 1-12 en Tit 2 : 11-3 : 7. Het Missale Romanum geeft als psalm van de intocht Ps 72 en als psalm bij de overgang van de otische lezing naar de epistellezing Ps 47.

De verbanden tussen de genoemde teksten zijn onmiskenbaar en behoeven, voor zover zij niet reeds zijn besproken, nauwelijks toelichting of correctie.

Slechts de afbakening van de ot-ische lezing is voor verbetering vatbaar. Het afbreken van de tekst bij vs 6 is in de eerste plaats ingegeven door de associatie met Mt 2. Zoals uit de aan het slot van IIc beschreven opbouw van Js 60 blijkt, verdient het echter de voorkeur om de lezing ofwel te beperken tot vs 1-3 of uit te breiden tot vs 1-9.

De zondag wordt maar nauwelijks gekleurd door het Epifaniefeest, omdat dit feest steeds met verschillende gebeurtenissen wordt verbonden: de geboorte van Jezus, de aanbidding door de Wijzen, de doop van Jezus, de bruiloft te Kana. Het is daarom beter zich geheel te richten naar de boodschap van Js 60 over Gods opzienbarende verschijning als licht in het duister.

De gebeurtenissen rond de geboorte van Jezus mogen daarom niet op zich blijven staan. Beter is het ze te zien in het kader van 'de verschijning van

Gods genade, heilbrengend voor alle mensen' (Tit 2 : 11). Dit betekent ook dat de verwachting van de definitieve verschijning van het heil een rol speelt (vgl. Tit 2 : 13). Wie hierop het accent wil leggen zou ook Op 21 : 23-26 kunnen lezen vanwege het duidelijke verband met Js 60. Mogelijke liederen bij het geschetste arrangement zijn o.a. Gez 124; 169; 250 en 313.

IV. DE TEKST IN BEWEGING

Het probleem bij de prediking over Js 60 is strikt genomen niet zozeer hoe de tekst in beweging is te krijgen – zij is het al! – als wel hoe de hoorders in beweging zijn te krijgen overeenkomstig de krachtige openingswoorden 'Sta op, word verlicht!'. De dynamiek van de tekst is gegeven met het feit dat hier gepoogd wordt een oude profetie tot gelding te brengen in een nieuwe situatie. De oproep tot de ballingen in Js 52 : 1, 'Waak op, waak op, bekleed u met sterkte', wordt herhaald tegen mensen die leven na de ballingschap. Weliswaar was het aangekondigde einde van de ballingschap gekomen, maar de verwachte heilstijd was uitgebleven. Dat roept de ontmoedigde reactie op dat het dan blijkbaar allemaal toch niets uitmaakt. Het vuur moet opnieuw aangewakkerd worden. Maar dat kan alleen door het bevrijdende inzicht te wekken dat men kan inhaken op een reeds gaande beweging, vanuit God en door zijn toedoen ook vanuit de volken.

Het gevaar van een combinatie met de genoemde lezingen uit het NT is dat zij ten onrechte de beweging eruit kan halen door de suggestie te wekken, dat de profetie van Js 60 geheel vervuld is in Jezus Christus. De ervaring van de gelovigen is immers volstrekt anders. Is het te gewaagd om het evangelie van de komst van het 'licht dat Jezus Christus is' (Gez 169 : 4) te zien in het verlengde van de genoemde beweging vanaf Deutero-Jesaja? Op deze manier wordt de spanning tussen het aangekondigde heil en het onheilspellende heden nog opgevoerd. Het is evenwel de vraag of een dergelijke spanning wel leidt tot de gewenste beweging. Daartoe is het naast de oproep om op te staan en op weg te gaan naar die betere toekomst ook nodig om verlicht te worden, om zicht te krijgen in hoe wij er bij staan en in wat er gaande is.

In dit kader is een beschrijving van deze wereld, door te wijzen op wat daarin licht en wat daarin duister is, weinig zinvol. Voor zover men daarmee geen open deuren intrapt is een dergelijke zwart-wit tekening al snel oppervlakkig. Het zal er vooral om moeten gaan zicht te krijgen op wat er in Christus met ons en onze wereld verandert, veranderd is en veranderen zal. Daarvoor biedt de lezing uit Tit 2-3 goede aanknopingspunten.

De prediking is geslaagd wanneer de hoorders iets mee krijgen van de over-

tuiging in een doelgerichte, onomkeerbare en onverwacht brede (vgl. Mt 2 : 1-12!) beweging te staan. En dan is 'staan' natuurlijk niet meer het juiste woord. Dan spreekt het vanzelf dat men opstaat en meegaat. Bij een nadere concretisering zou men kunnen aansluiten bij de manier waarop in Js 58 : 6-8 wordt gesproken over het doorbreken van het licht.

Dr. K. Spronk is gereformeerd predikant te Monnickendam.